

Analiza Funkcjonalna

Bartosz Kwaśniewski

Faculty of Mathematics, University of Białystok

Wykład 16

Powtórzenie

math.uwb.edu.pl/~zaf/kwasniewski/pdf/skrypt.pdf

Przestrzeń unormowana $\equiv$ przestrzeń liniowa X nad $\mathbb{F} := \mathbb{R}, \mathbb{C}$ z **normą**, czyli funkcją $\|\cdot\| : X \rightarrow [0, \infty)$ spełniająca:

Ⓐ $\|x\| = 0 \iff x = 0,$ (niezdegenerowanie)

Ⓑ $\|\lambda x\| = |\lambda| \cdot \|x\|,$ (dodatnia jednorodność)

Ⓒ $\|x + y\| \leq \|x\| + \|y\|.$ (nierówność trójkąta)

Przestrzeń Banacha $\equiv$ przestrzeń unormowana $(X, \|\cdot\|)$ zupełna:

$$\underbrace{\lim_{n,m \rightarrow \infty} \|x_n - x_m\| = 0}_{\text{ciąg Cauchy}} \implies \underbrace{\exists_{x_0 \in X} \lim_{n \rightarrow \infty} \|x_n - x_0\| = 0}_{\text{ciąg zbieżny}}.$$

- ❶ $\dim(X) < \infty \implies X$ przestrzeń Banacha.
- ❷ Podprzestrzeń liniowa $Y \subseteq X$ przestrzeni Banacha X jest przestrzenią Banacha $\iff Y$ jest domknięta.
- ❸ Przestrzeń unormowana X jest zupełna wtedy i tylko wtedy, gdy każdy szereg absolutnie zbieżny jest zbieżny w X .
- ❹ Każdą przestrzeń unormowaną można uzupełnić.

Przestrzenie funkcji ciągłych na przestrzeni topologicznej Ω

$C(\Omega)$ - przestrzeń funkcji ciągłych (przestrzeń liniowa)

$C_b(\Omega)$ - przestrzeń funkcji ciągłych i ograniczonych

$C_0(\Omega)$ - przestrzeń funkcji ciągłych i znikających w ∞

przestrzeń
Banacha z normą
 $\|x\|_\infty = \sup_{t \in \Omega} |x(t)|$

$C_c(\Omega)$ - przestrzeń funkcji ciągłych o zwartych nośnikach

$$C_c(\Omega) \subseteq C_0(\Omega) \subseteq C_b(\Omega) \subseteq C(\Omega)$$

$$\Omega \text{ zwarta} \iff C_c(\Omega) = C_0(\Omega) = C_b(\Omega) = C(\Omega)$$

$$\Omega \text{ lokalnie zwarta Hausdorffa} \implies \overline{C_c(\Omega)}^{\|\cdot\|_\infty} = C_0(\Omega)$$

ℓ^∞ - przestrzeń ciągów ograniczonych

c - przestrzeń ciągów zbieżnych

c_0 - przestrzeń ciągów zbieżnych do zera

przestrzeń Banacha z normą
 $\|x\|_\infty = \sup_{k \in \mathbb{N}} |x(k)|$

c_{00} - przestrzeń ciągów skończonych (niezupełna)

$$c_{00} \subseteq c_0 = \overline{c_{00}}^{\|\cdot\|_\infty} \subseteq c \subseteq \ell^\infty$$

Przestrzenie funkcji na przestrzeni z miarą, $p \in [1, \infty]$

(Ω, Σ, μ) - przestrzeń z miarą

Przestrzeń funkcji całkowalnych w p -tej potęgde, $p < \infty$

$$L^p(\mu) := \{x : \Omega \rightarrow \mathbb{F} : \|x\|_p := \left(\int_{\Omega} |x(t)|^p d\mu \right)^{\frac{1}{p}} < \infty\}$$

oraz **przestrzeń funkcji istotnie ograniczonych**:

$$L^\infty(\mu) := \{x : \Omega \rightarrow \mathbb{F} : \|x\|_\infty := \underbrace{\inf_{\mu(A)=0} \sup_{t \in \Omega \setminus A} |x(t)|}_{\text{supremum istotne}} < \infty\}$$

Twierdzenie (Nierówność Höldera)

Jeśli $\frac{1}{p} + \frac{1}{q} = 1$, $p \in [1, \infty)$, $x \in L^p(\mu)$ oraz $y \in L^q(\mu)$

$$\|x \cdot y\|_1 \leq \|x\|_p \cdot \|y\|_q$$

Klasyczne przestrzenie Banacha

W poniższej tabelce $p \in [1, \infty)$.

Ozn.	przestrzeń Banacha	norma
$B(\Omega)$	funkcje ograniczone	$\ x\ _\infty = \sup_{t \in \Omega} x(t) $
$C_b(\Omega)$	funkcje ciągłe i ograniczone	$\ x\ _\infty = \sup_{t \in \Omega} x(t) $
$C_0(\Omega)$	funkcje ciągłe, znikające w nieskończoności	$\ x\ _\infty = \max_{t \in \Omega} x(t) $
$L^p(\mu)$	„funkcje” całkowne w p -tej potęgde	$\ x\ _p = \left(\int_{\Omega} x(t) ^p d\mu \right)^{\frac{1}{p}}$
$L^\infty(\mu)$	„funkcje” istotnie ograniczone	$\ x\ _\infty = \inf_{\mu(A)=0} \sup_{t \in \Omega \setminus A} x(t) $
ℓ^∞	ciągi ograniczone	$\ x\ _\infty = \sup_{k \in \mathbb{N}} x(k) $
ℓ^p	ciągi sumowalne w p -tej potęgde	$\ x\ _p = \left(\sum_{k=1}^{\infty} x(k) ^p \right)^{\frac{1}{p}}$
c	ciągi zbieżne	$\ x\ _\infty = \max_{k \in \mathbb{N}} x(k) $
c_0	ciągi zbieżne do zera	$\ x\ _\infty = \max_{k \in \mathbb{N}} x(k) $

Operatory ograniczone

$(X, \|\cdot\|)$ i $(Y, \|\cdot\|)$ ustalone przestrzenie unormowane

Def. Operator $\equiv$ odwzorowanie liniowe $T : X \rightarrow Y$.

T jest **ograniczony** $\stackrel{\text{def}}{\iff} \exists_{C \geq 0} \forall_{x \in X} \|Tx\| \leq C\|x\|$ (nierówność ograniczoności)

Norma operatora $T \equiv$ najmniejsza stała C w powyższej nierówności

$$\|T\| := \inf\{C : \|Tx\| \leq C\|x\| \text{ dla każdego } x \in X\}$$

Równoważnie $\|T\| = \sup_{\|x\|=1} \|Tx\|$.

- Operator liniowy jest **ograniczony** $\iff$ **ciągły**
- $\dim(X) < \infty \implies$ każdy operator $T : X \rightarrow Y$ jest ograniczony
- $\|\cdot\|$ jest normą na **przestrzeni operatorów ograniczonych**

$$B(X, Y) := \{T : X \rightarrow Y \text{ operator liniowy i ograniczony}\}$$

- $B(X, Y)$ jest przestrzenią Banacha $\iff Y$ jest Banacha
- **Przestrzeń dualna** $X^* = B(X, \mathbb{F})$ – funkcjonały ograniczone

Iloczyn skalarny funkcja $\langle \cdot, \cdot \rangle : H \times H \rightarrow \mathbb{F}$ spełniająca

① $\langle x, x \rangle \geq 0$ oraz $\langle x, x \rangle > 0$ dla $x \neq 0$ (dodatnio-określoność)

② $\langle \alpha x + \beta y, z \rangle = \alpha \langle x, z \rangle + \beta \langle y, z \rangle$, (liniowość w 1-argumencie)

③ $\langle x, y \rangle = \overline{\langle y, x \rangle}$, (antysymetria)

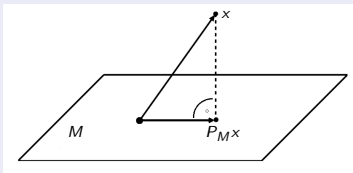
dla $x, y, z \in H$ i $\alpha, \beta \in \mathbb{F}$.

- iloczyn skalarny zadaje normę wzorem $\|x\| = \sqrt{\langle x, x \rangle}$
- **przestrzeń Hilberta** $\equiv$ przestrzeń Banacha z normą
zadaną przez iloczyn skalarny
- norma jest zadana przez iloczyn skalarny $\iff$ spełniona jest
tożsamość równoległoboku
- $L^p(\mu)$, $p \in [1, \infty]$, jest przestrzenią Hilberta $\iff p = 2$
- Każda przestrzeń Hilberta jest izometrycznie izomorficzna z
przestrzenią $L^2(\mu)$ (dla pewnej miary μ),

$$\langle x, y \rangle = \int_{\Omega} x(t) \cdot \overline{y(t)} d\mu$$

H – ustalona przestrzeń Hilberta, $x, y \in H$, $M \subseteq H$

- $x \perp y \stackrel{\text{def}}{\iff} \langle x, y \rangle = 0$, $x \perp M \stackrel{\text{def}}{\iff} x \perp y$ dla każdego $y \in M$
- $M^\perp := \{x \in H : x \perp M\}$ jest domkniętą podprzestrznią liniową.
- Dla domkniętej podprzestrzeni $M \subseteq H$ mamy $H = M \oplus M^\perp$.
- **rzut ortogonalny** wektora $x \in H$ na podprzestrzeń $M \subseteq H$ nazywamy wektor $P_M x \in M$ taki, że $x - P_M x \perp M$.

- Rzut ortogonalny na domkniętą podprzestrzeń M zawsze istnieje, jest wyznaczony jednoznacznie oraz $\|x - P_M x\| = \inf_{y \in M} \|x - y\|$
- Rzutowanie $P_M : H \rightarrow H$ jest operatorem liniowym, kontraktywnym, samosprzeżonym oraz idempotentnym.
- Idempotentny operator liniowy $P : H \rightarrow H$ jest rzutem ortogonalnym (na $M := PH$) $\iff \|P\| \leq 1 \iff P = P^*$.

H, K – przestrzenie Hilberta,

- $\{e_i\}_{i \in I} \subseteq H$ **baza ortonormalna** $\stackrel{\text{def}}{\iff}$ maksymalny układ ortonormalny w $H \iff$ dla każdego $x \in H$ mamy

$$x = \sum_{i \in I} \langle x, e_i \rangle e_i.$$

Joseph Fourier

- Baza ortonormalna zawsze istnieje (Lemat Kuratowskiego-Zorna)
- **Wymiar przestrzeni Hilberta** $\dim(H)$ = moc bazy ortonormalnej (niezależy od wyboru - twierdzenie Cantora-Bernsteina)
- $H \cong K$ unitarnie $\iff \dim(H) = \dim(K)$
- **Operator sprzężony** do $T \in B(H, K)$ to $T^* \in B(K, H)$, t.ż.
 $\langle Tx, y \rangle = \langle x, T^*y \rangle \quad \text{dla } x \in H, y \in K.$

$T = T^*$	samosprężony
$TT^* = T^*T$	normalny
$P^2 = P, P = P^*$	rzut ortogonalny
$U^*U = 1$	izometria
$U^*U = UU^* = 1$	unitarny

Funkcjonały przedłużają się z zachowaniem normy !

Twierdzenie Hahna-Banacha

Każdy ograniczony funkcjonał liniowy $f_0 : X_0 \rightarrow \mathbb{F}$ określony na podprzestrzeni liniowej $X_0 \subseteq X$ **przedłuża się** do ograniczonego funkcjonału liniowego $f : X \rightarrow \mathbb{F}$ takiego, że $\|f\| = \|f_0\|$.

Wnioski

- 1 Funkcjonały ograniczone rozdzielają punkty w X
- 2 Każda przestrzeń unormowana X zanurza się w przestrzeń podwójnie sprzężoną $X^{**} := (X^*)^*$
- 3 Przestrzeń nazywamy **refleksywną** jeżeli powyższe zanurzenie daje izomorfizm $X \cong X^{**}$

Refleksywne	Nierefleksywne
przestrzeń skończenie wymiarowe, przestrzeń Hilberta, przestrzeń L^p dla $1 < p < \infty$	c_0 , $C[a, b]$, ℓ^1 , ℓ^∞ , $L^1([a, b])$, $L^\infty([a, b])$

- $H \stackrel{\text{anty}}{\cong} H^*$ dla dowolnej przestrzeni Hilberta (**Riesz-Fréchet**):

$$f \in H^* \iff \exists_{y \in H} f(x) = \langle x, y \rangle$$

i wtedy $\|f\| = \|y\| = \sqrt{\langle y, y \rangle}$.

- $L^p(\mu)^* \cong L^q(\mu)$, gdzie $\frac{1}{p} + \frac{1}{q} = 1$, $p \in [1, \infty)$, $q \in (1, \infty]$:

$$f \in L^p(\mu)^* \iff \exists_{y \in L^q(\mu)} f(x) = \int_{\Omega} x \cdot y \, d\mu.$$

Ponadto, wtedy $\|f\| = \|y\|_q = \begin{cases} (\int_{\Omega} |y|^q \, d\mu)^{\frac{1}{q}}, & p > 1, \\ \text{ess sup } |y|, & p = 1. \end{cases}$

- $(\ell^p)^* \cong \ell^q$, gdzie $\frac{1}{p} + \frac{1}{q} = 1$. Tzn. $f \in (\ell^p)^* \iff \exists_{y \in \ell^q}$

$f(x) = \sum_{k=1}^{\infty} x(k)y(k)$ i wtedy $\|f\| = \|y\|_q$.

- $c_0^* \cong \ell^1$: $f \in c_0^* \iff \exists_{y \in \ell^1} f(x) = \sum_{k=1}^{\infty} x(k)y(k)$, $\|f\| = \|y\|_1$